

« به نام خالق آرامش »

نام کتاب: واژه های ترکر در فرهنگ گیل و دیلم

نام نویسنده: شاپور نوروزر

تعداد صفحات: ۲۲ صفحه

تاریخ انتشار: _____

کافئین بوکلای

CaffeineBookly.com

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

واژه های ترکی در فرهنگ گیل و دیلم

شاهپور نوروژی

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

بسم الله الرحمن الرحيم

تمدن چندین هزار ساله سرزمین سرسبزکناره ی خزر ، چشم هر باستان شناسی را خیره می کند و بر عظمت هنر ساکنانش گواهی می دهد.

یکی از زیباترین یافته ها و مکشوفات باستان شناسی " جام مارلیک " (تپه چراغعلی) است که هنر بومیان ماقبل آریایی را بوضوح نشان می دهد

مردمان دیلم و طبرستان از قدیم الایام به چالاکي در جنگ و سوارکاری مشهور بوده اند و بکارگیری سواران و جنگجویان دیلمی در دربار شاهان امری معمول بوده است.

برخی از واژگان بجا مانده در این زبان نشانگر قدمت چندین هزار ساله آن است برای مثال واژه zak به معنای " بچه " معادل şak در عیلامی و "uşak اوشاق" در ترکی است.

تعداد زیادی از واژگان سومری نیز در زبان گیلکی دیده می شود که نشانگر ارتباط این دو قوم در برهه ی خاصی از تاریخ بوده است.

مثلا در زبان گیلکی sikl-sikli به معنای " تمیز و شسته و براق " است که در سومری sikil و در ترکی silik است.

حتی برخی از متخصصان سرزمین خدایان سومری را که در پشت کوه های " ماشو / ماشو mashu " قرار داشت با کوه های " ماسوله " تطبیق داده اند. البته واژه ی " ماشو " را با نام کوه های " میشوو داغی مرنده " نیز مرتبط می دانند. در آوانگاری کلمات ، بیشتر از الفبای ترکی استانبولی استفاده شده است.

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

آ

آباجی (آغا باجی) **abacı** : آباجی abaci (خواهر) (رایج در روستای شرق گیلان)

آچار **açar** : آچر açar (آچار، کلید) (رایج در روستای شرق گیلان)

آچار açar (رایج در روستای غرب گیلان)

آداش **adaş** : آداش adaş (برادر، گاهای پدر) (رایج در لنگرود)

آرخالیق **arxalıq** : آخالق alxaluq (نوعی کت)

آش **aş** : آش aş

آقا **aqa** : آقا aqa

آقا **aqa** : آقه aqe (پدر)

آل **al** : آل al (زن آل، قرمز)

آنا **ana** : اننه anane (ننه بزرگ، مادر بزرگ)

آنه **anne** سالخورده، پیر

آیاز **ayaz** : ایاز ayaz (نسیم صبحگاهی آسمان صاف؛ نسیم مرطوب، هوای صاف شب)

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

انشینمک (تویوق انشینیر) **eşinmək** : اشنگه گودن **aşange gudan** (به هم
زدن و پراکندن خاک توسط مرغ برای یافتن دانه) (رایج در شرق و غرب گیلان)

انلات **elat** (ایلات): ایلیات **ilyat** (کولی، دوره گرد، فالگیر) (رایج در روستای شرق گیلان)

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

او

اوتاق otaq : اطاق utaq (اتاق)

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

او

اوغور uğur : اوغور uqur (اغور، خیر و برکت)

سفر به خیر uqur baxayr اوغور به خیر

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

ب

باشا باش başabaş : باشا باش başabaş (برابر، مساوی، سربه سر) (رایج در انگرود)

بایراق (بایداق) bayraq : بیرق/ بیدوق bayduq / bayraq (پرچم)

بزه ک bəzək : وزک گودن vazak gudan (بزک کردن)

بلگه bəlgə : بلینگه balinge (نشانه در جنگل برای گرد آوری هیزم، پایگاه هیزم) (کالشی)

بوخچا buxça : بخچه buxçe (بقچه)

بوشقاب (بشقاب) boşqab : بشقو buşqow (کاسه)

بیخوو bixow : بخو buxow (دستبند آهنی برای اسب یاغی و دزدها)

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

پ

پلمه **pəlmə**: پلیمه palime (هوای ابری و خفه و گرفته) (کاشی)

توپ **top**: تاب tab (توپ ، انواع توپ)

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

ت

تاش (داش) taş : تاش (صخره بزرگ کوهساران)taş

توخماق toxmaq : تخماق (تخماق ، کلوخ کوب)tuxmaq

توتون tütün : توتوم tutum (توتون)

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

خ

خانيم xanim : خانم xanam (خانم؛ جنده)

مادر جان xanam con خانم جون

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

جوجوق (بچه) cocuq : جوجوغ cucuq (کارگر پادو در اداره پبله و چای)

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

چاخماق **çaxmaq**: چقماق (چخماق ، چخماق تفنگ)

چاریق (چاروق) **çarıq**: چاروق بند **çaruq band** (بند کفش)

چالا- چوخور **çala çuxur**: چاله چوغور **çale çuqur** ؛ **çale çuxul**
چاله چوخول (دست انداز)

چتین **çətin**: چتین **çətin** (ملال آور ، سخت ، دل آزار) (رایج در غرب گیلان)
چیتین **çitin** (رایج در لنگرود)

چپر **çəpər**: چپر **çapar** (چپر ، دیوار درست شده از نی)

چوپور **çopur**: چوپور **çupur** (آبله رو) (رایج در غرب گیلان)

چوو **çow**: چوو **çow** (شایع کردن حرف و مطلبی) (در سنگنوشته های ترکی در وادی اورخون، کتیبه ی تونیوکوک **çab** به معنای "شان و شهرت" می باشد)
شایعه کردن **çow daganen** (رایج در لنگرود)

چوغول **çuğul**: چوغولی گودن **çuquli gudan** (شکایت کردن)

چؤمچه **çömçə**: چمچه زن **çamçe zan** (قاشق زدن به ته دیگ) (رایج در لاهیجان و لنگرود)

چوووش (چاووش) **çavuş**: چوش / چکوش **çakuş / çauş** (چاووش)

- چی (پسوند) **çi**: فایتون چی **faytun çi** (درشکه چی)

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

د

داغ **dağ**: داغ (داغ و نشان روی تن حیوان) daq

دالبال **dal ba dal**: دال به دال (پشت سر هم ، پیایی ، لاینقطع) dal ba dal

ده برتمک **dəbərtnək**: دپرکائنن daparkanen (با دست آدم خوابیده را تکان دادن و لرزاندن و بیدار کردن)

دپرکائتم daparkanem او را تکان دادم ، لرزاندم

دره **dərə**: دره dare (دره) (رایج در لنگرود)

دونقوز (دونوز) **donuz**: دنقوز danguz (خوک ، گراز) (رایج در شرق گیلان)

دول **dol**: دول dul (سطل چرمی مخصوص آبکشی از چاه حمام) (رایج در شرق و غرب گیلان)

دوشک **döşək**: دوشک duşak (تشک ، زیر انداز) (رایج در شرق و غرب گیلان)

دیغیرلانماق **dıǵırlanmaq** (غلطیدن): دگردسن dagardasan (غلطیدن از این پهلو به آن پهلو ، دور زدن ، برگشتن)

دیک **dik**: دیک dik (راست و مستقیم) (رایج در انزلی)

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

س

ساج saç : sac (کاکل) (گالشی - دیلمی ؛ لنگرودی)

زلف و کاکل دارد. Sac dane ساج دانه

ساجما saçma : sarçume (ساجمه سربی) (لنگرودی)

sarçame سرچمه (گالشی)

ساق saq : saq (تندرست)

خدا ترا سلامت بدارد. Xuda tare con saqi bade خدا تره جان ساقی بده (گالشی)

تندرستی و سلامت دارد. Con saqi dane جان ساقی دانه

سلامت هستی؟ Saq salem issi? ساق سالم ایسی؟

سارماق (سریمک) sarmaq (sərimək) (پیچیدن و بستن): ساروق saruq (بسته

، بقچه) (واژه "ساروق" اسم مفعول از مصدر "سارماق" است)

بقچه ، بسته saruq dabuste ساروق دیبوسته

سانجاق (سنجاق) sancaq : قفلی سونجاق qufli suncaq (سنجاق قفلی)

سیلیک silik : سیکل سیکلی sikl- sikkli (تمیز و شسته رفته و براق) (از واژه

سومری sikil)

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

ش

شَنج (شَنک) **şi** : شى **şi** (رطوبت ، شبنم ، باران نم) (رایج در شرق گیلان)

باران شبنم می بارد. şak şi kune شاک شى کونه (گاشی)

رطوبت پس داد. şi baza شى بَزا

شولن **şöläñ** : شیلان کشى **şaylon kaşi** (اطعام و انفاق و اکرام به عموم مردم)

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

ق

قاب (قابجاق) **qab** : قابدون qabdon (ظروف)

قاب عكس akse qab

قابیرقا (قابیرغا) **qabırqa** : قبریقه qabarqe (ققسه سینه)

قاتار **qatar** : قطار qatar (پشت سر هم)

قاتما **qatma** : قاتمه qatme (نخ کنفی ضخیم) (رایج در شرق گیلان)

قاتیق (قاتماق "افزودن" مصدریندن) **qatıq** : قاتوک/ قاتق/ قاتو qatuk

qatok/qato (خورشت غذا ، خورش)

قاچماق **qaçmaq** : قاچانن qaçanan (فرار کردن پنهانی)

قارماق **qarmaq** : قارماق qarmaq (قلاب ماهیگیری)

قازان **qazan** : قازقان / قزقون qazqon (دیگ)

قازانج **qazanc** : قزنج گودن qazanc gudan (نخیره کردن پول در جایی)

قاش **qaş** : قاش qaş (ابرو) (رایج در تنگروود و انزلی)

قاشیق **qaşıq** : قاشوق / قاشوک qaşuq / qaşuk (قاشق)

قاطر (قاتیر) **qatır** : قاطر qatar (قاطر)

قامیش (قمیش) **qamiş(qəmiş)** : قمیش qamiş (گیاه نی)

قاییش **qayış** : قیش qayış (کمر بند ، تسمه چرمی ، قلاده چرمی)

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

قاییش ووردو **qayış vurdu** : قیش قیش بازی *qayış qayış bazi* (نام
یکنوع بازی که با کمر بند گروه مقابل را می زنند)

قولچماق **qulçumaq**: قولچماق / قولچاق / قورچاق *qulçaq/ Qurçaq*
(خپله ، چاق ، خیکی)

قولچماق Qulçumaq (رایج در لاهیجان و لنگرود)

قورباغا **qurbağa** : قورباغه *qurbaqe* (رایج در شرق گیلان)

قورچ **qurç** : قرص *qurs* (محکم و مقاوم) (در فارسی قرص و محکم گفته می شود اما این
کلمه ترکی است و در کتاب هزارساله دیوان لغات الترك ؛ " قورچ تمور " قرج تمر " به معنای فولاد در اصل آهن سخت
و محکم و " قورچ ارن " به معنای مردان مقاوم آمده است .)

قورقوشوم (فلز سرب) **qurğuşum** : قورقشوم *qurquşum* (آدم یغور و
زمخت) (رایج در غرب گیلان)

قییماق (نارین دوغراماق) **qıymaq**: قییمه قییمه گودن *qayme qayme*
(تکه تکه کردن) *gudan*

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

ک

کۆلش **küləş**: کولوش kuluş (کاه ، کاه برنج)

کۆلک **külək**: کولاک kulak (دریای طوفانی)

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

گ

گدیک gadik: گدوگ (گردنه ی برفگیر کوستانی)

گونگ gung: گونگ (تنبوشه ، لوله سیمانی)

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

نوختا **noxta**: نقطه nuqte (افسار و دهنه حیوانات)

ننه **nəne**: اکه ننه akke nane (فضول محله ، همه کاره و فضول)

ننهره **nehre**: نثره neere (تغار ، نهره ، خمره سفالی)

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

ی

یاخا yaxa: یخه گیرى (گودن) *yaxa yaxa giri (gudan)* (روبه رو کردن ، مواجهه دادن چند نفر برای کشف حقیقت) (یقه یقه گیرى کردن)

یالانچی yalançı: یالانچی پهلوان *yalançı pahlavan* (کمک بند باز ، کمک ریسمان باز) (رایج بر رشت) (یالانچی پهلوان در ترکی به معنای " پهلوان دروغین " است)

یایلاق (بیلاق) yaylaq: یلاق *yalaq* (کوهستان)

مار بیلاقی *yalae mar* یلاقه مار

یاشماق yaşmaq: یاشماق *yaşmaq* (پارچه ای که نو عروس پس از عقد بدور دهان خود می بندد ؛ فرهنگ گیل و دیلم ص ۳۸)

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly

منابع:

پاینده لنگرودی، محمود؛ فرهنگ گیل و دیلم (فارسی به گیلکی)؛ موسسه انتشارات امیرکبیر؛ چاپ اول، ۱۳۶۶، چاپخانه سپهر، تهران.

@caffeinebookly

caffeinebookly

@caffeinebookly

caffeinebookly

t.me/caffeinebookly